

Ломачинська Ірина Анатоліївна

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
та історії економічної думки,*

Одеський національний університет імені

І. І. Мечникова,

м. Одеса, Україна

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ІТАЛІЇ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄС

Найважливішою подією у розвитку італійської банківської системи в останні десятиліття стало входження країни в Європейський економічний і валютний союз і введення євро. Для регулювання діяльності фінансового сектору парламент країни скоригував законодавство в напрямку посилення контролю над фінансовими ринками, формування нового механізму аудиторського контролю і перевірки фінансово-економічної діяльності банків, посилення відповідальності за правопорушення керівниками банківських установ. В свою чергу, ухвалення нового банківського законодавства, процес формування єдиного європейського фінансового ринку гостро поставили питання про підвищення капіталізації, конкурентоспроможність італійського банківського сектора. Це спонукало Уряд, Асоціацію Банків Італії, провідні профспілкові федерації сконцентрувати спільні зусилля на розробці та реалізації єдиної програми розвитку банківського сектора «Протокол від 04 червня 1997 р.». У Протоколі констатувалося, що банківський сектор Італії функціонує в менш сприятливих у порівнянні зі своїми основними європейськими конкурентами умовах. З урахуванням процесів глобалізації, створення єдиного європейського валютного ринку ставилося завдання удосконалити банківську систему, що передбачало: перехід від великої кількості малопотужних банків до створення мережі великих конкурентоспроможних фінансових інститутів; відхід від існуючої системи, при якій багато банків мали кооперативну форму власності, велику кількість дрібних власників, на користь концентрації значних пакетів акцій в руках власників зі значними фінансовими ресурсами; підвищення до прийняттого рівня прибутковості банківських інститутів. Розвиток банківського сектора в рамках програми дозволив у значній мірі скоротити розрив з іншими банківськими системами ЄС щодо конкурентоспроможності, фінансового потенціалу, оптимізації структури власності, позиціонування на міжнародних ринках, забезпечення необхідного рівня прибутковості.

Фінансова криза 2008 р. відчутно вплинула на економіку і банківську систему Італії. В результаті спостерігається низький рівень економічного зростання, високий рівень безробіття. З метою подолання наслідків кризи уряд Італії реалізував ряд заходів щодо стабілізації національної банківської системи: рекапіталізація італійських банків; підтримка операцій, спрямованих на подолання кризи ліквідності; державні гарантії вкладникам.

Сьогодні банківська система Італії невелика за розміром: на початок 2016 р. співвідношення активів банків до ВВП становило 165% (у порівнянні з 229% у Німеччині, 340% у Іспанії, 280% у Франції) [1]. Низьке співвідношення банківських депозитів до ВВП пов'язано зі схильністю населення до вкладів у державні облігації, акції приватних корпорацій, а також з популярністю депозитів у поштових відділеннях, що не є поширеним в інших країнах ЄС, де поштові відділення були приватизовані та трансформовані в банківські установи.

Аналіз структури консолідованих балансів банків Італії свідчить, що для них характерно низький ступінь фінансіалізації економіки, спеціалізація в галузі кредитування фірм. Недостатньо розвинуті фондовий ринок, ринок корпоративних облігацій завжди ставили промисловість у залежність від банківського кредиту. Менше ніж 300 компаній котируються на фондовій біржі (в порівнянні з 760 в Німеччині і 630 у Франції) [2]. До того ж, Італія є країною малих фірм, які в середньому мають лише 3 працівники. Власники компанії роблять обмежені внески капіталу і тому країна має один з найнижчих показників частки власних коштів у загальному капіталі компанії. Отже, існує велика залежність бізнесу від зовнішнього фінансування. Кредити фірмам складають 57% від ВВП, у порівнянні з 43% у Франції, 36% у Німеччині; тільки Іспанія має більш високе співвідношення – 86% [2].

Станом на кінець 2016 р. італійський банківський сектор налічує 575 банків та 29 тис. філій, 70% з яких є акціонерними товариствами з обмеженою відповідальністю (SpA). Сектор також включає два типи установ, що діють в рамках спільної структури, а саме 15% пайових банків («Banche di credito cooperativo – BCCs») та 14% кооперативних банків («Banche popolari – BPs»). Філії іноземних банків в Італії складають 1% від загальної кількості відділень. Перехід від державної власності до приватної в 1990-х рр. був найважливішою зміною у кредитній системі з часів Великої Депресії. Італія де-факто припинила існування державної власності банків, на відміну від Німеччини та Іспанії, що залишається відмінною рисою національної економіки, або таких країн, як Велика Британія та Ірландія, де фінансова нестабільність у 2008 р. призвела до націоналізації значної частки кредитної системи.

Усі італійські банки, за винятком пайових банків, що піддаються специфічному регулюванню, здійснюють свою діяльність в якості приватних осіб з метою отримання прибутку. Навіть кооперативні банки (BPs), що характеризуються принципом «одна людина – один голос», працюють на ринку так само, як SpA: деякі з них котируються на фондовому ринку, а деякі є провідними гравцями на ринку банківських послуг Італії. На противагу цьому, пайові банки дуже малі за розміром (у середньому 13 філій на банк) та обслуговують лише місцеву клієнтуру. BCCs відрізняються від інших банків, перш за все, тим, що їх основними завданнями є добробут акціонерів і розвиток місцевої економіки. Частка BCCs на ринку депозитів на початок 2016 р. становила 7,7%, на ринку позик – відповідно 7,2% [2]. Окрім Національної та Технічної асоціації народних банків, кооперативні банки Італії є членами Європейської асоціації народних банків (ЕАСВ), яка наразі імплементує

реформу (реорганізацію) кооперативних банків Італії, зокрема: консолідацію усіх 317 італійських ВССs у єдину банківську групу відповідно Єдиному механізму банківського нагляду; створення центрального органу групи у формі акціонерного товариства; передбачено, що основна частка акцій належатиме місцевим кооперативним банкам, а частина котируватиметься на відкритому ринку; надання центральному органу повноваження щодо втручання у діяльність ВССs, втім кожен ВСС залишатиметься повноцінним кооперативним банком і збереже свою банківську ліцензію [3].

Незважаючи на злиття і поглинання, Італія все ще має порівняно велику кількість банків: менше, ніж в Німеччині, але більше, ніж у Франції, що має найбільшу банківську систему ЄС, та більш ніж в 2 рази більше, ніж в Іспанії. Велика кількість банків означає відносно низьку концентрацію активів: індекс Херфіндаля становить 435, а 5 найбільші банки володіють 34% усіх банківських активів. Найбільша концентрація в ЄС у Франції – індекс Херфіндаля 589; 5 банків володіють 60% всіх активів.

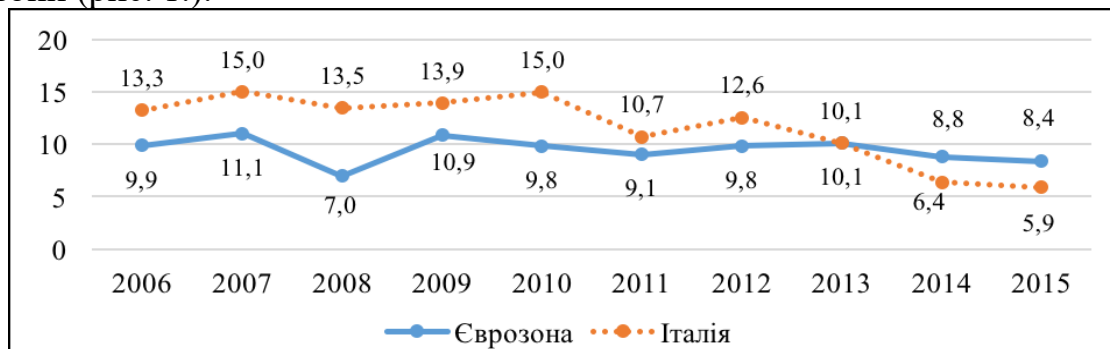
Щодо розміру, 36% від загального числа банків Італії належить найбільшим банкам (активи понад 60 млрд. євро), решта пропорційно поділена між великими (активи в межах 26-60 млрд. євро), середніми (активи в межах 9-26 млрд. євро), малими (активи в межах 1,3-9 млрд. євро) і незначними (активи менше 1,3 млрд. євро) банками [4].

З точки зору активів і чисельності працівників, італійські банки відносно невеликі. В середньому, вони більше, ніж німецькі, але менше, ніж французькі чи іспанські банки. Вартість активів під управлінням одного працівника є нижчою, ніж у основних країн Європи, окрім Німеччини. У 2015 р. число жителів на філію в Італії складало 1,9 тис., що вище, ніж в Іспанії (1,5 тис.) і Франції (1,8 тис.), але нижче, ніж в Німеччині (2,4 тис.). Найбільшими італійськими банками за кількістю сукупних активів є банківська група “UniCredit Group” (939,5 млрд. євро), “Intesa Sanpaolo” (766,5 млрд. євро) та кооперативний банк “Banco BPM”, що почав функціонувати з 1 січня 2017 р. в результаті злиття Banco Popolare та Banca Popolare di Milano. Активи банківського сектора Італії на 87% складаються з італійських банків, на 5,6% з дочірніх банків країн ЄС, на 6,5% з відділень банків країн ЄС [1]. Лише один італійський банк (“UniCredit”) входить в десятку найбільших банків Європи.

Фінансова стійкість національних банківських систем набула суттєвого значення в останні роки для розвитку світових фінансових ринків. Ця характеристика банківської системи формує та підтримує базовий рівень довіри населення як основного інвестора заощаджень, довіри економічних суб'єктів один до одного як контрагентів фінансово-господарчих операцій, довіри до держави, тощо. Одним з найбільш поширених підходів до оцінювання фінансової стійкості банківської системи країни є показник фінансової стійкості Z-score. Методологія цього індикатора передбачає оцінювання ймовірності неплатоспроможності банківської системи країни. Чим вищим (нижчим) є значення показника Z-score, тим нижчим (вищим) є рівень ймовірності ризику неплатоспроможності банківської системи, а відповідно – вищий (нижчий) рівень її фінансової стійкості [5]. Для розрахунку індикатора

фінансової стійкості Z-score використовують наступну формулу: $Z = \frac{\mu + k}{\sigma}$, де μ – рентабельність активів банківської системи (ROA); k – відношення власного капіталу до сукупних активів банківської системи; σ – стандартне відхилення (дисперсія) ROA.

В період 2006-2015 рр. індикатор Z – score Італії був досить волатильним і на кінець 2016 р. склав 5,9, порівняно з 8,4 у країнах Євросони (рис. 1.).

Джерело: розраховано і побудовано на основі [6].

Рис. 1. Показник Z-score Італії та Євросони, 2006-2015 рр.

Отже, банківська система Італії є більш уразлива до ризику неплатоспроможності банків та взагалі менш фінансово стійка, ніж Євросона в цілому. Макроекономічні умови Італії залишається нестійкими, що обумовлено структурними проблемами банківської системи, а також низькою прибутковістю. Одним з шляхів подальшого підвищення рентабельності та прибутковості є консолідація італійської банківської системи, що потребує інтенсифікації реформ, які наразі реалізуються в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ECB Statistic Warehouse International. [Електронний ресурс]. – European Central Bank. – Режим доступу: <http://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=9691101>
2. De Bonis R. The Italian banking system: Facts and interpretation. [Електронний ресурс]. / R. De Bonis, A. F. Pozzolo, M. Stacchini – Режим доступу: <http://web.unimol.it/progetti/repec/mol/ecsdps/ESDP12068.pdf>
3. BCC: The Reform of the cooperative Banks in Italy is now law. / [Електронний ресурс] / European Association of Cooperative Banks. – Режим доступу: <http://www.eacb.coop/en/news/members-news/bcc-the-reform-of-the-cooperative-banks-in-italy-is-now-law.html>
4. Banks and Financial Institutions: Branch Network. / [Електронний ресурс] / Banca d'Italia – Режим доступу: http://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/banche-istfin/2017-banche-istfin/en_statistiche_STATER_31032017.pdf?language_id=1
5. Bank Z-Score. / [Електронний ресурс] / FRED Economic Data – Режим доступу: <https://fred.stlouisfed.org/graph/?id=DDSI01EZA645NWDB,DDSI01ITA645NWDB>,
6. Country Report Italy 2017. [Електронний ресурс] – European Commission. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-country-report-italy-en_0.pdf